

Előfizetési feltételek:

Évre	16 frt — kr.
Félévre	8 frt — kr.
Negyedévre	4 frt — kr.
Havonként	1 frt 50 kr.

A nyitató 4-szer hasábozott sor ára 20 sorig 25 kr., 20 soron felül 20 kr.

M. jelenik minden nap, ünnepnapok kivételével.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Mnostonutera a L. Bányai ház alatt.

MAGYAR POLGÁR.

POLITIKAI NAPILAP.

Hirdetési díjak.

Ötször hasábozott sor ára 6 kr. Helyi hirdetésnél 30 kr. Nagyobb hirdetésnél külön kedvezményt nyújt a kiadó-hivatal.

Fiók kiadó hivatalok:

Torján: Betsár és Barnathal. Décsen: Krámer Sámuel. Enyed: Vokál János. Szamosújvár: Császár testvérek. Kolozsvárt: Stein J. és Demjén L. M. Várhely: Wittich József.

A „Magyar Polgár” előfizetési feltételei.

Egész évre	16 frt.
Félévre	8 frt — kr.
Negyedévre	4 frt — kr.
Egy óra	1 frt 50 kr.

Egyes szám ára 7 kr.

Hirdetéseket a legjutányosb áron elfogad A M. Polgár kiadóhivatala.

KOLOZSVÁR, NOVEMBER 13.

Toldy Ferencz.

— 1821—1871 —

Kolozsvár, 1871. nov. 12.

1811-ben egy kis német fiú érkezett Budáról, Magyarország fővárosából Czeglédre, hogy az alföldi mezőváros algymnasiumának növendékeként elsajátítsa a magyar szót, mely az idett Magyarországon fővárosában „ritka volt, mint a fehér holló.”

E kis fiú Schedel Ferencz volt, egy budai alsóbb állású hivatalnok fia, kit később Virágh Benedek a magyar irodalom bajnokává avatott.

Ma a nemzet a tud. academia disztermében egy magyar író félszázados jubileumát üli.

Ünnepét az irónak, ki irodalmunk három korszakát, mint fáradhatatlan munkás élte át, s irodalmunk kilencszázados történetét addig ismeretlenül és szétszortan bevett adataiból mesteri kézzel alkotta össze.

Ez író az egykori német ficska Schedel, ma Toldy Ferencz.

Adja az ég, hogy megkezdett műveit nem apadó szorgalommal és egészséggel fejezhesse be, s 25 év múlva írói működésének új ünnepét is megülhesse!

Andrássy ott; Lónyai itt.

(Sz.) Azt, hogy Andrássy megy és oda megy a hova indult nem tartjuk valami nagy calamitásnak.

Andrássy belügyeinken illetőleg eddig is keveset lendített jó irányban a dolgokon s ha ezeket sorra vesszük, itt ugyan kevés babért fűzhetünk homlokához.

Az ország integritását illetőleg történt egy lépés: a határorvidék visszakapcsolása és polgárosítása, — katonai hatalom alatt. Ellenben Dalmátia Henslmann barátunk új czimerében szerepel; a horvátok elzüllöttek.

Nem volt kedvező befolyása az ország véderéjére sem. Mert magát a honvédsereg teljes kiegészítését és felszerelését is ellenezte; ellenezte annak legnagyobb erkölcsi erejét az egykori honvédséggel való összefűzését, mely a dicsőséget és nemzeti öntudatot örökíti vala.

Nem lendített az ország gazdasági függetlenítésén sem egy a magyar bank létesítése által.

Egyéb belügyeinkbe pedig éppen nem elegyedett; a bol igen, nem áldásosan.

Tulajdonképen tehát eddigi terét és a küldiplo-matiában és a parlamenti hatásvadászatban kereste.

Ez utóbbi téren pártjának kétségkívül erős támasza volt. Értett a csattanós, elmés ripostiókhoz s néha diadalt szerzett neki az a „lóhátról” beszéltó modor, mely kiváló sajátja.

Diplomatiái szerepléséről keveset tudunk, miután az vegyileg össze volt olvadva addig a közös miniszteriumával; de valószínű, hogy a francia-porosz háborúba be nem avatkozás helyes elvét — a magyar parlamentben nyert benyomások után ő vitte keresztül.

Meglehet, hogy ambíciója itt, e téren keres kielégítést és ha szerény nézetünket ki kell mondanunk, mi azt hiszük, hogy képességeit tekintve, jó tért választott, s hazájának egy Németországgal kötendő compact szövetség által — melyre Beustnál inkább is van születve hazájának nagy szolgálatokat tehet.

Ezekből azonban mind nem következik, hogy magát Eötvös jóslata szerint le ne járja. Promoveatur, ut amoveatur! — régi eljárás.

És ez a sors különös tragicomicuma lenne. Mert ha gr. Andrássyval ez fogna történni, annak köszönhető, a miért vérig harcolt, a közös ügyek olyszzerű szerkezetének, mely a lajthántuli ügyekbe beavatkozásra kényszeríti.

Hogy mire képes a cseh-párt, mutatják a legközelebbi események s ez az oppositói csak növekedik ezek felkeltőtt gyűlölete és az által, hogy mint magyar állam-férfi ellen a csehek az osztrák táborban is akadhatnak szövetségességre hogy a közös ellent megbuktassák.

És mit várhatunk ide benn Lónyaitól, föltéve hogy a szárnyaló híreknek a valóság az ő premier-ségére nézve igazat ad?

Liberalismus tekintetében kevesebbet mint Andrássytól; a grófság-vadászat óta democraticus szempontból is kevesebbet; a német miniszterség óta a nemzetiségi érdekek tekintetéből sem többet.

Hanem az tagadhatatlan, hogy a belügyekre nézve Lónyai inkább el van bocsátva; financiáink tekintetében többet tud tenni, ha akar. De fog-e akar-ni? Az utolsó kivéve nehezen hisszük.

Azonban a nemesis neki is meghozhatja régi működése gyümölcsét. Pénzügyi szemfényvesztő dol-tikája, melynek diadalával távozott ma már leleplezve, felelősség tekintetében reá is hárommal s vissza-lépése által csak gyöngíteni fogja azt a pártot, mely-nek egykor szintén erős támaszolója volt.

Abban azonban semmi sem fogja gátol-ni, hogy a belügyekben tegyen annyi jót, a mennyit, csak tehet.

Kossuth Lajos

a cseh kérdéssről.

(n) A válság közepette, mely a Hohenwarth miniszterium és Beust bukásában, Andrássy kormány-ra jutásban leli legpraegnansabb, mi reánk nézve elég fenyegető, jellemzését, éppen jókor jön Kossuth Lajos levele, a melyet Helly Ignác-hoz, a „Magyar Újság” érdemes szerkesztőjéhez intézett, s a melyben a cseh kérdést szokott behatósággal és világossággal tárgyalja.

Reámutatván a veszélyre, mely az „Ország” „Nemzet” és „Nemzetiség” fogalmának összezavarásából ered, megkülönbözteti azokat a nemzeteket, a melyeknek a történelmi jog alapján igényök, állapo-tuknál fogva igényök van az autonómiaira, kimondja, miszerint nem nemzetiségi, hanem egyenesen Cseh-ország autonómiajának kérdése forog szőnyegen, s a midőn az autonómia való jogos törekvése a cseh nemzetnek a magyar kormány hozzájárulásával buk-tattatott meg: reá mutat azokra a rettentő követ-kezményekre, a melyek a cseh nemzetnek a panslávismus karjaiba való üzéséből hazánkra, nemzetünkre ronthatnak.

Mert természetes, hogy a kormánynak ilyszéri beavatkozása a már amugy is létező idegenkedést fajgyűlöletté kell hogy változtassa; bele kényszeríti a szláv elemet a panslav propagandá karjaiba, ezzel pedig megássa saját nemzete sírját. Kossuth szavai-val élve: A cseh kiegyezkedési javaslatnak megbuk-tatása a cseh nemzetet (nem egyes rajongókat, hanem a nemzetet) a panslávizmus s vele és általa a pansláv karjaiba kényszeríti. — Ez a mozgálat mint a tűz tüz fog elterjedni dél- és kelet-felé egész a fekete tengerig. — Et vires acquirit eundo. — És mert a Cseh autonómia magyar miniszteri befolyás-lás lett megbuktatva, a botorul felidézett panslávist-icus mozgalom előrad Magyarországra is szükség-szerűleg, okvetlenül; nem csak előrad, hanem mind a felpaskolt szenvedély egész dühével, mind követ-kezményeivel kiválólag ellenünk fordul.

Mit kell vala tennie a kormánynak e veszély kikerülésére?

Erre Kossuth Lajos így felel: „A panslávismusnak csak egyetlenegy praeventívája van. De ez az egy bizonyos. Minden kitelhető elkövetni, hogy minden szláv nép, a mely a történelem által orszá-gos jelleggel felruházott territoriumon, történelmileg kifejtett nemzeti individualitással bir, ezen történel-mileg jogosult nemzeti individualitása birtokában Nemzet, szabad Nemzet, saját ügyeit önállólag kor-mányzó elégedett Nemzet lehessen. Ez az egyedüli óvszer: más nincs.”

És ez az egyetlen álláspont, a melyről a cseh kérdés megoldható, a melyről azt meg kell oldani, különösen azzal a befolyással szemben, a melyet a cseh nemzet a többi szláv törzsekre gyakorol.

Az autonómia kérdésével szoros kapcsolatban áll a voltaképpeni nemzetiségi kérdés megoldása, mely csak úgy sikerülhet, ha az autonómiaiban a jogból folyó szabadság igényét teljesen kielégítjük.

Kossuth Lajos végre utalván arra az ürre, mely közte és Andrássy közt támadt, reámutat arra a hibára, a melyet Andrássy a beavatkozás által elkövetett, mindazonáltal még most is hiszi, hogy Andrássy nem ambíciója, hanem hibás felfogása, rövidlátása sodorta oda, a hová került, hiszi, hogy Andrássy hazáját becsületesen őhajítja szolgálni.

Nemes forrásból ered e hit és meggyőződés, de némileg magunkra kell hogy erőszakoljunk osztá-sát e hitnek, mert lehetetlennek tartjuk, hogy Andrássy látköre oly szűkre volna szabva, miszerint a jövőben bizonyosan berohanó következményeket, nem látná előre. És ő még is azt teszi, a mi a pillanatban sikernek tűnhet fel, jövőben azonban át-ka lehet a sokat sanyargatott magyar nemzetnek.

Táviratok a külföldről.

Prága, nov. 11. A „Nar. Listy” és a „Pok-rok” helyes kitérőket tartalmaznak Andrássy gróf ellen. — A „Posen” cz. lap ma felfoglatott.

Páris, nov. 11. Gambetta közelebb kel egybe Audoy garonnei volt préfet leányával. — Ledru-Ro-lin ide érkezett hogy állandóan itt települjön le. Say Leo visszavonulni szándékozik a magán életbe, s a Débats szerkesztését veszi át.

Bécs, nov. 11. Ő felsége mai látogatása alkal-mával biztosította Beust, hogy az általa ináugurált politika tovább is fog követetui.

London, nov. 11. Diplomatiái körökben erő-sítik, hogy Anglia beavatkozása a portára küldött tunisi meghatalmozott küldetésébe komoly feszült-

seget idézett elé a versaillesi s a londoni kormányok, s heves nyilatkozatokra szolgáltatott okot Granville és a francia követ között.

Páris, nov. 11. A hiv. lap közli a szeptemb. 12-iki francia-német egyezményt, továbbá több ren-deletet, melyek az ajacsi és sartenai departemen-tális tanácsok határozatait megsemmisítik.

Róma, nov. 11. A lapok konstatalják Favre közleményének fontosságát s a szabadelvű lapok szerint Harcourt sürgönyének szövege nincs el-ferditve.

Berlin, nov. 11. A bir. gyűlés megkezdte a birodalmi egységes aranypénzre vonatkozó tvjavaslat első olvasását, mely alkalommal Delbrück különböző phasisok átnézetét nyújtja a pénzkérdésben. Majd Camphausen pénzügyér fejt ki tüzetesen a jelen tvjavaslat indokait és korszerűségét.

Bécs, nov. 11. Az „Oestr. Corr.” szerint a császár ma félórai látogatással lepte meg Beustot. Tegnap a toskani nagyhg. Ferdinánd volt az ex-cauczellárnál, ma pedig a helytartó, Maroieic kat. kormányzó, s a rector által vezetett egyetemi ifju-ság tisztelgett nála. — Mihály orosz főhg. kikér-te, hogy minden hivatalos fogadtatást mellőzze-nek mind a határon, mind Ausztriában időzése alatt.

V i d é k.

Vasuti szerencsétlenség.

Töviss, nov. 8-kán.

Vasuti új vonalunk borzasztó felavatást nyert! A fehérvár-marosvásárhelyi vonal tudvalevőleg f. h. 15-kén adatik át a forgalomnak. F. h. 7-kén egy próbavonat néhány urat is felvett s a Maros felvidékről Fehérvár felé szállítá, onnan egy fűtetlen mozdony hozzácsatolása mellett Borbándra ment, s mint hírlík, a vendégek s a személyzet itt egy kis mulatságot rendeztek.

Az alatt a rendesen közlekedő kavicsbordó von-at Tövissre érkezett s táviratilag kérdést intéz Fejérvárra: vajjon a vonal szabad-e? az igenlő vá-laszra azután 10 órakor este a vonat oly rendben indult el Kocsárd felé, hogy a kavicsos szekerek előtte mentek a toló mozdonyok.

Ezalatt a Borbándon megállott vonat társasá-ga kimulatá magát s elindult, mint már mondot-tuk — egy fűtetlen mozdonyt maga előtt tolvá. Mind két vonagnál a fűtött mozdonyok hátul lévén alkalmazzák a kátharát a vasúti szerencsétlenség okozásának elkerülésére. — Ezen mozdonyok között be, s oka lón egy nagy szerencsétlenségnek.

A mint egy szemtanú írja, a fűtetlen mozdony, több kavicsbordó szekér összezuzásán kívül emberélet is esett áldozatul. A helyszínen megjelent vasuti személyzet maga állítja, hogy ily borzasztó látvány, a minőt az egymásba ékel két vonat nyújtott, eddig soha sem szemlélt.

Az összevazott mozdony és kocsik egymásra tornyosulva magasan kimeredeztek s a legfelsőbb kocsiban egy emberi hulla feküdt.

Eddig öt haláleset s több súlyos sérülés jött tudomásra. A holttestek darabokra szakgatva idom-talan hűstömöget képeztek s iszonyatos látványt nyújtottak.

Ez egy rég óhajtott vonal megnyitásának az előzménye; — annál szomorubb, miután megbocsát-hatlan könnyelműség idézte elő. Reméljük, hogy a vizsgálat és büntetés nem marad el. R. S.

Felvincz, nov. 11. 1871.

A „Kelet” 258-ik számában egy Károlyfehé-rvárról keltezt levél támadja a felvinczi előljárósá-got, hogy a vasutóól a vasuti indóházhoz vezető utat nem készítette el, s így a közelebbi forgalomnak át-adandó vasutóhoz a kijárás lehetetlen.

Sok mindent lehetne e hir czáfolására felhozni, s indokolni azt, hogy a kérdéssel ut mindedig mi-ért nem készült el; de legyen elég csak annyi, hogy az el készítése, a forgalomnak való átadása nem az előljáróság hibáján mulik, hanem éppen a vasuti építészeti társaság részvétlenségén, hogy ne mond-jam közönyön. Az előljáróság bármely perczben meg-kezdheti a földmunkálatot, s addig, a mi a sok-sok rebesgetett közlekedés megnyitása megtörténnék, bizonyára a rövid utat is elkészítené, ha nem állana azon akadály szem előtt, hogy a vasuti társaság nem jelölte ki az indóházhoz való feljársát, s így maga a közut addig nem készíthető el, míg ez meg nem történik.

Jelölje ki a vasuti társaság az indóházhoz való feljársát, s az előljáróság bizonyára igyekezni fog abban, hogy a forgalom az el nem készített ut mi-att ne gátolatlanság, s az a számtalanszor pengetett vasuti megnyitás ne átközzék a felvinczi pár óles ut nem létében. Egyébiránt e hó 13-án az in-dóházhoz vezető ut földmunkálata megkezdetik, e tárgyra nézve hivatalos intézkedések is tétettek.

Külföld.

Thiers hosszas keresés után Bondy gróft sze-melte ki hallomás szerint berlini követül. A gróf teljesen bírja a német nyelvet s már korábban is volt francia követ Dresdában, majd Kasselben. Hir-lík továbbá, hogy Picard legközelebb a brüsseli kö-vetséget veszi át Baudetól, ki mint politikai igaz-gató a külügyminiszteriumban fog alkalmaztatni; a bécsi követségről azonban mitsem lehet hallani s így valószínű, hogy Banneville marad.

Ladmiraalt tk., párisi kormányzó jelentést tett a köztársaság elnökének a párisi sajtó állapotáról, melyben azon jogok igénybe vételét tanácsolja, me-lyeket az ostromlaptól ad a kormánynak, s egy-szersmind a bonapartista és radikális lapok elnyo-mását hozza javaslatba. Thiers ez ügyben azonban minden határozott lépéstől óvakodik egyelőre, mivel azt hiszi, hogy a bonapartista dühöngések csak a köztársaság megszilárdítására szolgálnak.

Franciaország viszonyát a pápasághoz a Bel-lytg. eme figyelemre méltó szavakkal festi. „Vakok tehát — mondja egyebek között — hogy nem lát-ják, miszerint Sedannál mindenek előtt Róma győze-tett le összes következményeivel és elveivel? Való-ban a jezsuiták és ultramontánok valamivel világ-sabban látnak e dologban; ők nagyon jól tudják, miért ellenségei az új német birodalomnak, miért támogatják a cseheket, lengyeleket s e német bir-o-dalom valamennyi ellenségét, és végre miért kacsin-gatnak Franciaországra. A ki Sedan után békekötést sürgetett, közvetve az infallibilitás, az encyclica és a syllabus minden emberi szabadságot megsem-misítő elveinek uralma mellett tört lándzsát.

Napoleon Areze olasz senatort, ki nála látoga-rást tett, sajátkezü levéllel Flórenczbe küldött Vic-tor Emanuelhez, kitől még e hónap elejét vár. Az exoszázra az angolországi levegő fojtó hatással van s ezért a telet Malta szigetén szándékozott töl-teni, legújabbán azonban Jersey szigetén bérelt ki lakást.

A kis Görögország folytonos miniszterkrisisek-ben szenved; legközelebb a Komonduros-miniszterium lemondván, Zaimis vette át az új kabinet megalaki-tását, mi is következőleg történt meg; Zaimis mi-niszterelnök s kül- és belügyér. Delyanis pénzügyér, Zimrakakis hadügyér, Avgerinos tengerészeti, Philon közköt., Papazafropulos igazs. miniszter.

Nemzeti színház.

Barátom Jonás! ne ved napja elég bajt hoz-zott referensd fejére; ne legyen ez akadály üdvöz-letem átadásában sem ez ítélet szabad kimondásá-ban. De most, tisztelt prófétám s így szemem, ál-talmazd fejemet, mert a couillásák tekervényes erő-déből villámok cikáznak felém — nem is colophon villámok, hanem inkább valóságos petroleum bom-bák; egyenesen szakalom kettős vége közé irányoz-va. A couillás erő hadának jelszava „Dieserj vagy elkarhozol!” ennyi és nem több.

Ilyen körülmények között, hogyan referáljak én nekéd „Matild” előadásáról, mely drámát Boér Emma k. a választó jutalomjátékául? Ah! az igaz! hiszen e drámának egyik felét Pyat Felix, a düh-ös kommunista írta — érzem a petroleum szagát, vele bátorogom visszaterését. — Tehát „Matild,” egy öt felvonásra elosztott kínos görnyedezése a morálnak, az előadókknak, melyben a gyűlölet, erő-szak s állatias szenvedély egy rémes párbajban vég-ződik; — az emberi szívnek kifczamítása, méltó Pyat Felix eszmeköréhez. Evvel jutalmazta a ju-talmazott a jutalmazó közönséget, holott mi egy szuszra husz szerepét sorolhatnók elé a jutalmazott-nak a melyben teljesen érvényesíthette volna elismert művészetét.

A közönség annyira megrémült az iszonyatos-ságok látására és hallatára, hogy a függöny legör-dültével — mi türes tagadás? — Lugartó szemé-lyesítőtjét. E Kovács Gyulát hivta ki legeőbb. Ez lehet tapintatlanság, de már mit csináljon az ember, ki gyarló volt és lesz a míg a világ fennáll? És aztán kinjában?

Boér Emma k. a. a czimzerepéből minden kitelhető csinált; jelenete Lugartóval a magános házban hatásos söt megrázó volt, de nem felejtette el az egész darab értelenségét, mely abban nyilat-kozott, hogy Matild, Lugartó és Rochegune szemé-lyesítőtjét kívül a többi szereplő teljesen a sugótól függött, s e többi szereplő főbbjénél, a szenvedély magaslatán, mosolyra indító elcsusszanások tör-téntek.

Kovács Gyula Lugartója szemlénk elé állítá az ördögi mulattót, telve gyűlölettel, bosszuval és állatias szenvedéllyel. Mátray, mint Rochegune, szé-pen adta Lugartó ellentétét. Erdélyi semmire sem ment Gontránal. Erdélyi urhoz volna egy szavunk, az t. i. hogy az a bizonyos üresség, mely szaval-latán végig vonul, a hamis hangsúlyozás, mely a leghatásosabb mondatot banállissá teszi, egyedül a készületlenségéből ered. Ezt határozottan állítjuk, mert Maros-Vásárhelyt, még pedig „Bánk Bán” szerepében, a melyet megtanult, helyenként benső-ségig tudott emelkedni.

Hogy a jutalmazott virágözönben uszott s tisztelői részéről értékes ajándékban is részesült, ezt mondanunk sem kell.

Vasárnap „Stern Jakab” Berg népsziműve mulattatá a zsufolt házat.

Képzhetők, hogy Kassai ur a czimzerepben egy valóságos „charge,” s a földszinttől fel a leg-magasabb régióik uralkodik a nevetési izmokon. Erről tehát ne is szóljunk, mert van még egy kis pikantériánk. A társulat hamupipókéje: Eichner An-na k. a. egy figyelemre méltó demonstratió tárgya lett s van reményünk, hogy Fejérvár ur ezental nem piheneti e tehetséget, mely tele van a törek-vés nemes ösztönével. Másra nem magyarázhatjuk a demonstratiót, mert a kisasszony vasárnapi szerepe — Mari a lakatos leánya — sokkal szerenyebb, sem hogy a magasb művészet érvényesítését megenged-né. A szórva szórt virágok és költemények az igaz-gatóság ajtaján kopogtatnak.